

Н. А. Гайдук,*канд. філол. наук,**Маріупольський державний університет,**старший викладач кафедри слов'янської філології та перекладу*

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті проаналізовано та узагальнено погляди українських і зарубіжних лінгвістів щодо особливостей структури мовної та концептуальної картин світу. У роботі зацентровано увагу на існуванні загального та специфічного в мові. Розглянуто роль культури у формуванні та еволюції національних картин світу та вплив національної мови на формування світогляду мовця. Проблему національної специфіки мови проаналізовано не лише з погляду співвідношення мови і мислення, мови і дійсності, але і з погляду співвідношення мови і культури, їх взаємодії і взаємовпливу. Культуру у дослідженні представлено як складний феномен, у рамках якого закріплені особливості пізнання дійсності тією або іншою лінгвокультурною спільнотою. Мовна картина світу розглядається як одна з основних складових культури та як засіб передачі лінгвокультурних особливостей.

Ключові слова: концепт; культура; концептуальна картина світу; мислення; мовна картина світу; мовна модель; національна специфіка мови.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Наразі у лінгвістиці існує декілька достатньо розроблених концепцій мовної картини світу (МКС). Загальним елементом усіх цих концепцій є трактування МКС як особливо організованої моделі людських знань, утіленої в мовних одиницях. Ми дотримуємося загальноприйнятої нині думки, що МКС є результатом інтерпретації навколишнього світу людською свідомістю і тому залежить і від особливостей людського мислення, і від специфіки об'єктивного світу.

Концептуальна картина світу (ККС) ґрунтується на спільності законів людського мислення, а МКС робить можливим збереження і передачу національної специфіки сприйняття дійсності. Слідом за іншими дослідниками, ми визнаємо безпосередній зв'язок МКС та ККС, а точніше, з її найвним варіантом. Цей зв'язок виражається в тому, що елементи МКС служать засобом експлікації елементів найвної картини світу і формуються за спільним із ними природним принципом категоризації.

Існування різних поглядів щодо особливостей структури картин світу, наявності / відсутності взаємозв'язку мови, культури та національної специфіки мови у поняттях МКС та ККС, відсутність чіткого тлумачення поняття «картина світу» свідчать про складність досліджуваного явища, необхідність ґрунтовного вивчення питання про співвідношення загального і специфічного в мові та таким чином зумовлюють актуальність дослідження.

Аналіз досліджень проблеми. Поняття «картина світу» належить до фундаментальних наукових понять, дослідження якого сягають вивчення питань про специфічність окремих мов як складових національних культур. Проблемами теоретичного обґрунтування картин світу в різних аспектах займалися такі мовознавці, як Я. Анусевич, Н. Арутюнова, Є. Бартмінський, І. Бодуен де Куртене, Р. Будагов, Г. Брутян, Л. Вайсгербер, А. Вежбицька, Є. Верещагін, Р. Гжегорчикова,

В. фон Гумбольдт, В. Звегинцев, Ю. Караулов, Г. Кардела, А. Кожибський, В. Костомаров, О. Кубрякова, Д. Лихачов, П. Лозовський, М. Лютер, М. Мазуркевич-Бжозовська, В. Маслова, І. Мачкевич, Л. Мікешина, Ч. Осгуд, Р. Павільоніс, Г. Палмер, З. Попова, В. Постовалова, Т. Радзієвська, Е. Рош, Е. Сепір, І. Срезневський, Й. Стернін, В. Телія, М. Толстой, Б. Уорф, Р. Фрумкіна, Т. Цив'ян, Н. Шведова та інші.

Мета наукової розвідки полягає в аналізі поглядів провідних лінгвістів на особливості структури мовної та концептуальної картин світу. Поставлена мета унеобхіднює вирішення наступних **завдань**: зіставлення загального і специфічного в мові, дослідження ролі культури у своєрідності національних картин світу, аналіз впливу національної мови на формування світогляду окремого мовця.

Об'єкт дослідження – мовна картина світу як одна з основних складових національної культури, **предмет** – засоби передачі лінгвокультурних особливостей окремого народу у національній мові.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування результатів дослідження. Основні теоретичні положення про специфічні риси в іменуванні світу, що багато в чому визначили подальший розвиток мовознавства, були запропоновані В. фон Гумбольдтом. Дослідник значну увагу приділяв пошукам вирішення питання про те, що забезпечує єдність людей як інтелектуальних істот і про причини величезної різноманітності національних мов. Для В. фон Гумбольдта інтегрувальним фактором виступала людська мова. І для пояснення того факту, що, не зважаючи на спільність основ людської свідомості, кожен народ виражає свої думки специфічним чином, В. фон Гумбольдт пропонує гіпотезу про вплив на мову «духу народу»: «У мові зафіксований увесь національний характер... Різні мови є для націй органами їх оригінального мислення» [6, с. 303–304]. Отже, мова формується під впливом національної духовної культури народу, і тому кожна мова унікальна. У свою чергу, на думку В. фон Гумбольдта, мова впливає на мислення мовців, оскільки «інтелектуальна діяльність, абсолютно духовна... за допомогою звука матеріалізується у мовленні й стає доступною для чуттєвого сприйняття» [6, с. 75]. Учений пов'язує проблему національної мови з проблемою співвідношення мови і мислення, підкреслюючи, що провідна роль належить мові. Мислення, за В. фон Гумбольдтом, національно детерміноване. На думку вченого, людина, засвоюючи мову, одночасно засвоює і національний погляд на світ.

У США, незалежно від В. фон Гумбольдта, також з'явилися подібні концепції. Так, Е. Сепір зауважував на залежності процесу людського пізнання від мови: «Люди живуть не лише в об'єктивному світі речей і не лише у світі суспільної діяльності, як зазвичай вважається; вони значною мірою перебувають під впливом тієї конкретної мови, яка є засобом спілкування для цього суспільства» [10, с. 114]. Дійсність, на думку Е. Сепіра, значною мірою несвідомо будується на основі мовних норм. Він вважає, що ми бачимо, чуємо і сприймаємо так чи інакше ті або інші явища головним чином завдяки тому, що мовні норми нашого суспільства передбачають цю форму вираження. За Е. Сепіром, мислення також є невіддільним від вербальної форми й залежить від неї, мова є певною системою категорій, відповідно до якої ми сприймаємо навколишній світ. За переконаннями вченого, тільки у момент свого виникнення мова і її форми визначалися досвідом, результатами взаємодії людини з навколишньою дійсністю. Згодом уже система мови визначає процес нашого сприйняття дійсності [10]. Е. Сепір, як і В. фон Гумбольдт, також говорить про залежність національної свідомості від системи мови. Дослідник стверджує, що мова

створює свою особливу реальність, він порівнює мову із «системою координат», яка забезпечує орієнтацію у навколишньому світі [7, с. 134].

Думку про те, що світ постає перед нами як калейдоскопічний потік вражень, який має бути організований нашою свідомістю, а це означає – мовною системою, що зберігається в нашій свідомості, розвиває американський дослідник Б. Уорф, який зазначає, що ми розчленовуємо світ, організовуємо його в поняття і розподіляємо значення так, а не інакше в основному тому, що ми учасники певної угоди, укладеної подібною системою. Цю думку Б. Уорф згодом покладає в основу принципу лінгвістичної відносності: «Ми стикаємося... з новим принципом відносності, який свідчить, що схожі фізичні явища дозволяють створити схожу картину всесвіту тільки за схожості, або, принаймні, за співвіднесеності мовних систем» [14, с. 174–175].

В американській лінгвістиці на основі принципу лінгвістичної відносності створено теорію примітивних мов, згідно з якою мовам з більш елементарною структурою відповідають нижчі рівні розвитку мислення народів-носіїв таких мов. Провідною ідеєю принципу лінгвістичної відносності є неможливість точного перекладу з однієї мови на іншу та навіть неможливість взаєморозуміння між людьми різних національностей. Крім того зазначимо, що якщо система мови впливала б на процес людського мислення, то неможливий був би розвиток науки і культури.

Польський дослідник, засновник філософії загальної семантики, ще одного напряму, що розвивав погляди В. фон Гумбольдта, А. Кожибський писав, що кожна мова, маючи структуру, за самою своєю природою відбиває в цій структурі світ так, як він розумівся тими, хто розвивав мову [1, с. 271].

Наразі у західній лінгвістиці положення про існування загальних основ людського мислення стало загальновизнаним. На основі експериментальних даних Ч. Осгуд стверджує: «Сучасні порівняльні дослідження з психолінгвістики доводять, що хоча мови проявляють явну унікальність у фонології, граматиці й семантиці, яка робить їх незрозумілими для носіїв інших мов, на глибинному рівні вони демонструють наявність універсалій, які роблять можливим переклад з однієї мови на іншу» [17, с. 4].

А. Вежбицька, одна з видатних польських дослідниць семантики та питань про існування універсальних категорій свідомості, автор теорії семантичних примітивів, поділяє погляд на існування мовних універсалій: «Мови і культурні системи значною мірою відрізняються одна від одної, але існують семантичні й лексичні універсалії, що вказують на загальний понятійний базис, на якому ґрунтуються людська мова, мислення і культура... а специфічні для мов конфігурації цих примітивів відбивають різноманітність культур» [4, с. 297].

На наш погляд, теорія семантичних примітивів як інтеграційний підхід має велике значення, оскільки дозволяє визначити суть національної специфіки мов, що існує за спільних законів людського мислення. Теорія семантичних примітивів корегує принцип лінгвістичної відносності Уорфа, оскільки дає принципове теоретичне обґрунтування можливості перекладу з однієї мови на іншу.

Досить поширеним напрямом в американському мовознавстві є культурна лінгвістика. Теоретичну основу цього напряму сформували погляди Е. Сепіра і Б. Уорфа. Головним постулатом цього напряму виступає думка про існування між людською свідомістю і дійсністю проміжного світу, що є особливою моделлю реального світу. Цей особливий світ в американській традиції, наслідуючи Б. Уорфа, прийнято називати поглядом на світ (за сучасною термінологією – мовна картина світу).

Г. Палмер підкреслює внутрішню складність цього поняття, та, на відміну від старших представників американської антропології, не абсолютизує роль мови в цих взаємовідносинах. Мова, – на думку Г. Палмера, – могла би повністю детермінувати погляд на світ у такій культурі, де були б відсутні інші засоби вираження і комунікації. Проте такої культури, на думку вченого, не існує [18, с. 291].

У вітчизняній лінгвістиці другої половини ХХ століття у зв'язку із критикою теорії лінгвістичної відносності, розробленої американським дослідником Б. Уорфом, проблема національно-культурної специфіки мови отримала новий поштовх до розвитку. В. Звєгинцев у статті «Теоретико-лінгвістичні передумови гіпотези Сепіра-Уорфа» вказує на принципові помилки цієї теорії. Він пише, що мова є похідною від свідомості та від мислення, мова не робить визначального впливу на процес мислення. Розходження у мовах, на думку дослідника, пояснюються, по-перше, конкретними матеріальними і соціальними умовами існування цих мов; по-друге, особливостями людської свідомості й мислення; по-третє, конструктивними особливостями і законами функціонування самих мов. Спільність основних категорій людського мислення забезпечують саме універсальні особливості людської свідомості: «У різних формах люди мислять про одне і те саме» [7, с. 129].

Г. Брутян, піддавши критиці теорію лінгвістичної відносності, запропонував, у свою чергу, теорію лінгвістичної додатковості. В основі цієї теорії покладено постулат, що в основі пізнання лежить загальна для усього людства логічна модель, а «через вербальні образи і мовні моделі відбувається додаткове бачення світу. Лінгвістичне моделювання світу поєднується з логічним його відображенням, створюючи передумови сприйняття більш повної та всебічної картини навколишньої дійсності» [2, с. 57]. Таким чином, вітчизняні лінгвісти обґрунтували наявність у мислення універсальних, загальнолюдських основ, які не можуть бути обумовлені системою мови.

Сама проблема національної специфіки мови пов'язана не лише з питаннями співвідношення мови і мислення, мови і дійсності, але і з проблемою співвідношення мови і культури, їх взаємодією і взаємовпливом.

Думки про роль культури і світогляду народу у процесі розвитку мови було відображено в роботах багатьох мовознавців різних епох. І. Срезневський писав, що уявити народ і мову один без одного неможливо [11, с. 16–17]. Р. Будагов пояснював національну специфічність мови соціальними умовами існування народу і зазначав, що будь-яка національна мова – це не лише певна система позначень, але і результат своєрідного відображення всієї діяльності людей, які говорять даною національною мовою [3, с. 49].

Один з основоположників вітчизняної етнолінгвістики М. Толстой говорив про те, що мова може розглядатися як знаряддя культури і може описуватися через ознаки, загальні для усіх явищ культури, а з іншого боку, мова і культура – це незалежні, автономні семантичні системи [13, с. 36]. В. Телія також визнає нерозривний зв'язок мови і традиційної культури за визначальної ролі останньої [12]. Слідом за більшістю дослідників, ми визнаємо наявність у мислення універсальних загальнолюдських основ, національну ж своєрідність мов вважаємо обумовленою конкретно-історичними умовами та зв'язком мови й культури, та наголошуємо на визначальній ролі культури у формуванні національної своєрідності.

Одним з основних понять у сучасних дослідженнях, присвячених взаємозв'язку мови і культури та національної специфіки мови, виступає поняття мовної та концептуальної картин світу. Мовна картина світу (МКС) інтерпретує дійсність, з якою стикається людина, і регулює людську поведінку відносно до цієї дійсності. Мислення

людини нерозривно пов'язане з процесом категоризації. Р. Фрумкіна визначає цей процес як акт віднесення слова (об'єкта) до групи. Розрізняють первинну категоризацію – групування окремих екземплярів у класи, та узагальнювальну категоризацію – групування класів у надкласи. І. Мачкевич вказує на значну роль, яку грає категоризація у процесі пізнання: «Основна мета категоризації – зменшення роздробленості світу... Категоризація представляє людині світ спрощеним і знерухомленим, пристосованим до пізнавальних здібностей людини» [16, с. 52–53].

Розрізняють дві моделі категоризації: логічну і природну. Логічна модель категоризації ґрунтується на визнанні об'єктивно існуючої впорядкованості навколишньої дійсності. Тому передбачається, що логічні категорії лише відбивають порядок світу. Кожну логічну категорію утворюють об'єкти (явища), що мають певний набір суттєвих властивостей. Цей набір є обов'язковим для всіх представників цієї категорії. Він відрізняє одну категорію від іншої. Кожен об'єкт може або однозначно належати до певної категорії, або так само безперечно до неї не належати. Тому категорії мають чіткі межі, які принципово не підлягають зміні.

Дефекти цієї моделі виявилися, коли підтвердилося, що існують такі поняття, для яких ми не можемо знайти визначальних властивостей, характерних усім десигнатам. Тому виникла модель природної категоризації, основоположником якої є французький психолог Е. Рош. Члени природної категорії не є рівноправними. У них виділяються особливі об'єкти – психологічні центри категорії (прототипи) [13]. Існування природної категорії обумовлене сукупністю властивостей, характерних для її прототипу – найрепрезентативнішого представника. Менш репрезентативні представники в тому або іншому ступені схожі з прототипом, тобто мають спільну з ним одну або декілька властивостей. Природні категорії внутрішньо неоднорідні, їх межі є відкритими, і категорії можуть постійно розширюватися. Перевага моделі природної категоризації полягає в тому, що людська свідомість не втрачає своєї активності та впливає на процес категоризації. Ця теорія має вагомим методологічне значення. Г. Кардела зазначає, що завдяки виокремленню природних категорій, що спираються на теорію прототипів, дослідники отримують досконале знаряддя для вивчення проблем, пов'язаних з «неточністю мови» [15, с. 37]. Наразі вже не викликає сумніву той факт, що мова є явищем складним, суперечливим, і тому його категорії не можуть розглядатися як щось незмінне. Модель природної категоризації, таким чином, надає можливість виявити ту приховану систему, яка є основою мовного знання. Поява в науковому вжитку поняття «природна категорія» дозволило лінгвістам виявити основні одиниці, з яких складається МК. Цими одиницями виступають саме природні мовні категорії, представлені семантичними полями. Так, про картину світу дозволяють судити не стільки окремі слова, скільки принципи групування і класифікації понять, що знаходять формальне вираження в мові.

Необхідно звернути увагу на ще одну проблему, пов'язану з розрізненням наукової і ненаукової концептуальної картини світу (ККС). Л. Мікешина визначає наукову КС як предметне знання, що складається з різних форм: фактів, принципів, законів, гіпотез і теорій [9, с. 62]. Під наївною КС розуміються найчастіше реальні уявлення про світ і людину, властиві членам цієї культурно-історичної спільноти на певному етапі її розвитку, які є необхідною когнітивною основою адаптації до світу.

Очевидно, що наївна КС становить основу КК. У філософських роботах поняття наукової КС детально розробляється у зв'язку з проблемою світогляду. При цьому більшість дослідників вважають наукову КС частиною культури, особливою формою ККС, бо наукова КС являє собою не більше ніж науковий аспект загальної культурно-

історичної КС. Отже, наукова КС так само, як і наївна КС, є частиною КК. Категорії наукової КС мають найчастіше вербальне втілення. Наївна КС ставить перед собою конкретні цілі орієнтації і успішної діяльності у світі. Її центр – людина, її здібності та потреби, її сприйняття світу. Наукова КС націлена на пізнання об'єктивної реальності, світу такими, якими вони є безвідносно до людини. В основі наукової КС лежить процес логічної категоризації, а в основі наївної КС – процес природної категоризації.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, концептуальна картина світу – це глобальна цілісна система універсальних понять про сукупність реалій довкілля, що знаходиться у розпорядженні індивіда. ККС засобами мови перетворюється у мовну. Мовна картина світу – відображення в мові ККС та мовні засоби вираження знань про неї.

Концептуальна картина світу є підґрунтям мовної картини, однак концептуальна картина світу універсальніша і є спільною для народів з однаковим рівнем знань про світ, водночас мова відображає досвід кожного народу і виявляє не лише спільні знання, а й своєрідність бачення світу. Концептуальна картина світу й мовна різняться засобами створення: ККС використовує концепти, МКС – мовні одиниці.

Саме у мові узагальнюються результати чуттєвого пізнання. А наукова КС відповідає більш високому – теоретичному – рівню пізнання. У ній піддаються вторинній обробці за законами формальної логіки поняття, виражені в мовній формі.

У сучасному мовознавстві зв'язок мислення, мови і культури визнається більшістю дослідників. Культура є складним феноменом, у рамках якого розрізняють традиційний, масовий і елітарний компоненти. У аспекті вивчення національної специфіки найбільший інтерес представляє традиційна культура, у матеріальних і духовних творах якої закріплені особливості пізнання дійсності тією або іншою лінгвокультурною спільнотою. Мовна картина світу, як одна з основних складових культури, є одним із засобів передачі цих особливостей. Не зважаючи на значну кількість наукових розвідок, питання про взаємозв'язок «мова – культура», про роль національної специфіки мови залишаються актуальними, відкритими й дискусійними та потребують подальших досліджень.

Література

1. Брутян Г. А. Теория общей семантики. Ереван : Изд-во АН Арм. ССР, 1989. 319 с.
2. Брутян Г. А. Гипотеза Сепира-Уорфа. Ереван : «Луйс», 1998. 66 с.
3. Будагов Р. А. Борьба идей и направлений в языкознании нашего времени. М. : Наука, 1978. 248 с.
4. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : Пер. с англ. М. : Рус. словари, 1996. 416 с.
5. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков : Пер. с англ. М. : Языки рус. культуры, 1999. 776 с.
6. Гумбольдт В. фон Избранные труды по языкознанию : Пер. с нем. М. : Прогресс, 1984. 397 с.
7. Звегинцев В.А. Теоретико-лингвистические предпосылки гипотезы Сепира-Уорфа. *Новое в лингвистике : Сб. статей.* Вып. 1. М. : Изд. иностр. лит., 1960. С. 113–134.
8. Касевич В. Б. Буддизм. Картина мира. Язык. СПб. : Петрополис, 1996. 267 с.
9. Микешина Л. А. Научная картина мира как мировоззренческая форма знания. *Научная картина мира. Логико-гносеологический аспект : Сб. научн. тр.* Киев : Наук, думка, 1983. С. 62–79.

10. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии : Пер. с англ. М. : Прогресс, 1993. 654 с.
11. Срезневский И. И. Мысли об истории русского языка. М. : Учпедгиз, 1999. 135 с.
12. Телия В. Н. Русская фразеология : семантико-прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : Языки рус. культуры, 1996. 288 с.
13. Толстой Н. И. Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. М. : Языки рус. культуры, 1995. 375 с.
14. Уорф Б. Наука и языкознание : Пер. с англ. *Новое в лингвистике*. Вып. 1. М. : Изд. иностр. лит., 1960. С. 173–178.
15. Kardela H. Ogdena i Richardsa trojkąt uzupełniony, czyli co bada gramatyka kognitywna. *Językowy obraz świata* / Pod red. J. Bartminkiego. Lublin : UMCS, 1999. S. 15–39.
16. Mackiewicz J. Kategoriezacja a językowy obraz świata. *Językowy obraz świata* / Pod red. J. Bartminkiego. Lublin : UMCS, 1999. S. 47–57.
17. Osgood Ch. E., May W. H., Miron M. S. Cross-cultural Universals of Affective Meaning. Urbana : University of Illinois Press, 1975. 486 p.
18. Palmer G. B. Toward a theory of cultural linguistics. Austin : University of Texas Press, 1999. 348 p.

Referenses

1. Brutjan, G. A. (1989), *Theory of General semantics* [*Teorija obshhej semantiki*], Izd-vo AN Arm. SSR, Erevan, 319 p.
2. Brutjan, G. A. (1998), *The Sepir-Wharf Hypothesis* [*Gipoteza Sepira-Uorfa*], «Lujs», Erevan, 66 p.
3. Budagov, P. A. (1978), *The struggle of ideas and trends in the linguistics of our time* [*Bor'ba idej i napravlenij v jazykoznanii nashego vremeni*], Nauka, Moskva, 248 p.
4. Vezhbickaja, A. (1996), *Language. Culture. Knowledge* [*Jazyk. Kul'tura. Poznanie*], Rus. slovari, Moskva, 416 p.
5. Vezhbickaja, A. (1999), *Semantic universals and description of languages* [*Semanticheskie universalii i opisanie jazykov*], Jazyki rus. kul'tury, Moskva, 776 p.
6. Gumbol'dt, V. fon, (1984), *Selected works on linguistics* [*Izbrannye trudy po jazykoznaniju*], Progress, Moskva, 397 p.
7. Zvegincev, V. A. (1960), *Theoretical and linguistic background of the Sepir-Wharf hypothesis* [*Teoretiko-lingvisticheskie predposylki gipotezy Sepira-Uorfa*], *Novoe v lingvistike* : Sb. statej., Moskva, Vyp. 1, Izd. inostr. lit., pp. 113–134.
8. Kasevich, V. B. (1996), *Buddhism. World picture. Language* [*Buddizm. Kartina mira. Jazyk*], Petropolis, SPb, 267 p.
9. Mikeshina, L. A. (1983), *Scientific picture of the world as a worldview form of knowledge* [*Nauchnaja kartina mira kak mirovozzrencheskaja forma znanija*], *Nauchnaja kartina mira. Logiko-gnoseologicheskij aspekt* : Sb. nauchn. tr., Nauk, dumka, Kiev, pp. 62–79.
10. Sepir, Je. (1993), *Selected works on linguistics and cultural studies* [*Izbrannye trudy po jazykoznaniju i kul'turologii*], Progress, Moskva, 654 p.
11. Sreznevskij, I. I. (1999), *Thoughts on the history of the Russian language* [*Mysli ob istorii russkogo jazyka*], Uchpedgiz, Moskva, 135 p.
12. Teliya, V. N. (1996), *Russian phraseology : semantic, pragmatic and linguocultural aspects* [*Russkaja frazeologija : semantiko-pragmicheskij i lingvokul'turologicheskij aspekty*], Jazyki rus. kul'tury, Moskva, 288 p.

13. Tolstoj, N. I. (1995), *Language and folk culture. Essays on Slavic mythology and ethnolinguistics* [*Jazyk i narodnaja kul'tura. Očerki po slavjanskoj mifologii i jetnolingvistike*], Jazyki rus. kul'tury, Moskva, 375 p.

14. Uorf, B. (1960), *Science and linguistics* [*Nauka i jazykoznanie*], Novoe v lingvistike, Izd. inostr. lit., Moskva, Vyp. 1, pp. 173–178.

15. Kardela H. Ogdena i Richardsa trojkať uzupelniony, czyli co bada gramatyka kognitywna // *Językowy obraz swiata / Pod red. J.Bartminkiego*. Lublin : UMCS, 1999. Pp. 15–39.

16. Mackiewicz J. Kategoriezacja a językowy obraz swiata // *Językowy obraz swiata / Pod red. J.Bartminkiego*. – Lublin : UMCS, 1999. Pp. 47–57.

17. Osgood Ch. E. *Cross-cultural Universals of Affective Meaning* / Ch. E. Osgood, W. H. May, M. S. Miron / Urbana : University of Illinois Press, 1975. 486 p.

18. Palmer G. B. *Toward a theory of cultural linguistics/ G. B. Palmer* / Austin : University of Texas Press, 1999. 348 p.

Н. А. Гайдук,

*Мариупольский государственный университет,
кафедра славянской филологии и перевода*

ЯЗЫКОВАЯ КАРТИНА МИРА КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье проанализированы и обобщены взгляды украинских и зарубежных лингвистов относительно особенностей структуры языковой и концептуальной картин мира. В работе акцентировано внимание на существовании общего и специфического в языке. Рассматривается роль культуры в формировании и эволюции национальных картин мира и влияние национального языка на формирование мировоззрения говорящего. Проблема национальной специфики языка проанализирована не только с точки зрения соотношения языка и мышления, языка и действительности, но и с точки зрения соотношения языка и культуры, их взаимодействия и взаимовлияния. Культура в исследовании представлена как сложный феномен, в рамках которого закреплены особенности познания действительности тем или иным лингвокультурным сообществом. Языковая картина мира рассматривается как одна из основных составляющих культуры и как средство передачи лингвокультурных особенностей.

Ключевые слова: концепт; культура; концептуальная картина мира; мышление; языковая картина мира; языковая модель; национальная специфика языка.

N. A. Gaiduk,

*Mariupol State University,
Department of Slavic Philology and translation*

LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD AS A PART OF NATIONAL CULTURE

The concept of “world picture” refers to fundamental scientific concepts, the research of which leads to the study of the specificity of individual languages as components of national cultures. The article analyzes and summarizes the views of Ukrainian and foreign linguists concerning the language structure and conceptual world pictures peculiarities. The

paper focuses on the existence of general and specific in language. The role of culture in the formation and evolution of national world pictures and the influence of the national language on the formation of the speakers' worldview are reviewed. The problem of national specificity of the language is analyzed not only in terms of the language and thinking, language and reality relation, but also in terms of the correlation of language and culture, their interaction and interplay. Culture is presented in the study as a complex phenomenon, in the framework of which the peculiarities of knowledge of reality are fixed by one or another lingua-cultural community. The existence of different views concerning the peculiarities of the structure of world pictures, the presence / absence of the interrelation of language, culture and national language specifics in the concepts of language and conceptual world pictures, the absence of a clear interpretation of the concept of "world picture" show the complexity of the investigated phenomenon, the need for a thorough study of the question of the correlation of general and specific in the language determine the actuality of the study. The language world picture is considered as one of the main components of culture and as a means of transferring lingua-cultural peculiarities. In modern linguistics the connection of thinking, language and culture is recognized by the majority of researchers. Culture is a complex phenomenon, in the framework in which traditional, mass and elitist components are distinguished. Despite the considerable amount of scientific researches, the question of the relationship between language and culture and the role of national language peculiarity remain relevant, open and controversial and require further research.

Key words: concept; culture; conceptual world picture; thinking; linguistic world picture; language model; national language peculiarity.